

ECONOMIC CRISIS – ARGUMENTS OF ITS ORIGINATION AND ITS POTENTIAL SOLUTIONS

FRANTIŠEK NEMETH

Ekonomická univerzita Bratislava, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach,
Slovensko

Abstract in original language:

Svetová ekonomická kríza je pojem, ktorý je asi najviac skloňovaný v súčasnom ekonomickom, ale aj politickom a verejnom živote na celom svete. V tejto súvislosti sú najfrekvencovanejšie otázky typu: „Kde sa to všetko začalo?“, „Prečo a ako dlho to potrvá?“, „Aké sú možnosti riešenia tejto krízy?“. Najčastejšie je prijímaná téza, že zárodokom tejto krízy bola kríza hypotekárneho trhu v USA. Dôvody jej vzniku je možné rozdeliť do troch základných skupín: politické, ekonomické a celospoločenské. Za najvýhodnejšie riešenia tejto krízy z hľadiska firmy je možné považovať také riešenia, ktorých základy sú úzko prepojené s úspešnými riešeniami realizovanými v minulosti.

Key words in original language:

Ekonomická kríza, bankovo – finančná kríza, regulačné pravidlá, rozdrobenosť súkromného vlastníctva, kríza spoločenských hodnôt, úspory, hotovosť, ľudské zdroje, kríza ako príležitosť.

Abstract:

The world's economic crisis is word, which is the most used in current economic, political and public live around the world. From this point of view, the busy questions are: “Where did it all start?”, “Why and how long it all will be exist?” and “What are the solutions of its crisis?”. The most frequent thesis is, that the focus of this crisis was crisis of real estate market in the USA. The reasons of its origination we can classify into three base groups: political, economic and all-society. The best solutions of this crisis from firm point of view we can to consider the solutions, nearly interconnected with successful solutions realized in past.

Key words:

Economic crisis, bank – financial crisis, regulative rules, fragmentation of privat ownership, crisis of social significances, savings, cash, human resources, crisis as opportunity.

Úvod

Najviac skloňovaným pojmom v súčasnom ekonomickom, ale aj politickom a verejnom živote na celom svete, ale aj u nás, je pojem „kríza“. Tento „fenomén“ s názvom kríza prenikol celú spoločnosť, pričom najviac diskutované otázky sú: „Kde sa to všetko začalo?“, „Prečo sa to všetko začalo a ako dlho to potrvá?“ a „Aké sú možné riešenia tejto krízy?“. Odpoveď na otázku ako dlho to potrvá, je v tomto momente považovaná za takmer nemožnú. Odpovede na ostatné otázky sa pokúšajú nájsť mnohí predstavitelia ekonomického, politického ako aj verejného života. Vzniká tak niekoľko názorových prúdov – politický, ekonomický a celospoločenský.

Cieľ a metodika

Cieľom príspevku je analýza možných príčin vzniku svetovej ekonomickej krízy z rôznych hľadísk a taktiež predpokladaných možných spôsobov riešenia jej dopadov z pohľadu firmy. Zároveň je cieľom tohoto príspevku návrhnúť spôsoby riešenia ekonomickej krízy, ktoré budú z pohľadu firiem najúčinnnejšie. V príspevku sú využité metódy: analýza, komparácia a dedukcia.

Výsledky

„Kde sa to všetko začalo?“

Najčastejšie je prijímaná téza, že zárodkom, alebo prapríčinou krízy bola bankovo – finančná kríza v USA, ktorá postupne prerástla do krízy ekonomickej. Uvádza sa, že základom bankovo – finančnej krízy bola hypotekárna kríza, keď banky v USA veľmi ochotne poskytovali hypotekárne úvery, alebo priam lákali na tieto úvery aj ľudí, ktorí nemali predpoklad dostatočnej solventnosti na ich splácanie, hlavne v strednom a dlhodobom horizonte. Je to však len čiastočne pravda. Obdobne, i keď možno v menšej miere sa správali aj bankovo – finančné inštitúcie a fondy v západnej Európe a čiastočne aj v Japonsku, Číne, Rusku, Indii a inde vo svete. Ide teda o krízu globálnu, zachytávajúcu celý svet a komplexnú z hľadiska jej dopadov na všetky stránky života spoločnosti.

„Prečo to všetko vzniklo?“

Odpoveď na túto otázku sa snažia nájsť mnohí politici, ekonómovia či analytici. Takto vzniká niekoľko názorových prúdov, ktoré je možné v zásade rozdeliť do troch základných skupín: politické, ekonomické a celospoločenské. Podľa štátneho tajomníka Ministerstva financií Slovenskej republiky Palka¹, je hlavným dôvodom vzniku súčasnej svetovej ekonomickej krízy absencia spoločných pravidiel regulácie, v podmienkach previazaného globálneho finančného trhu. Zodpovednosť za tento stav nesú podľa spomínaného autora predovšetkým lídri svetových ekonomických veľmocí, ktorí si neuvedomili fakt, že základ pre globálny ekonomický poriadok predstavuje vytváranie spoločných ekonomických regulí a pravidiel pre reguláciu previazaného globálneho finančného trhu. Hypotekárna kríza v USA, následný prepad cien nehnuteľností, krach tých najvýznamnejších finančných domov s celosvetovým dosahom, boli len spúšťačom ignorovania nekonzistentnosti pravidiel regulácie globálneho finančného trhu, vrátane podmienok pre posudzovanie rizík. Ani „preregulované“ pravidlá obozretného podnikania finančných inštitúcií v Európskej únii, jej nepomohli podľa niektorých pozorovateľov pred exportom krachov a problémov z USA. Tento názor patrí do skupiny politických.

Ďalší pohľad na príčiny vzniku ekonomickej krízy patrí do skupiny ekonomických a vychádza z charakteru súkromného vlastníctva. Podľa jeho autorov² je hlavným dôvodom krízy

---

¹ <http://www.eaq.sk/page.php?doc=581>

² <http://www.kriza.sk/jadro-prispevku-72/Financne-trhy/Kriza-ako-dosledok-rozdobenosti-vlastnictva>

rozdrobenosť vlastníctva vo veľkých finančných inštitúciách. Táto finančná kríza podľa nich nie je krízou malých firiem, ale naopak, je to príbeh o veľkých hráčoch. Práve tu sú striktné určené hranice medzi tými, ktorí vlastnia, tými ktorí manažujú a tými, ktorí do chodu firmy aj reálne vidia. Je to príbeh aj o tom, kde a ako sa práve stráca zodpovednosť. Ako príklad uvádzajú autori banku Barclays, druhú najväčšiu banku vo Veľkej Británii. Jej traja najväčší akcionári sú Qatar Investment Authority, čo je štátny investičný fond z Kataru, ďalej Čínska rozvojová banka a napokon Temasek Holdings, singapurský národný investičný fond. Avšak aj tieto korporácie, samy o sebe mamutie, vlastnia iba pár percent Barclays. Vynára sa teda otázka, kto takúto spoločnosť vlastne vlastní. Vtip je v tom, že samotný manažment sa to dozvie až na valnom zhromaždení. Výsledkom takéhoto rozdrobeného vlastníctva je potom neúmerne silnejúce postavenie manažmentu, ktorý zákonite sleduje svoje vlastné záujmy, namiesto toho, aby sledoval záujmy vlastníkov spoločnosti. Manažment v záujme maximalizovať svoj prospech a vedomý si toho, že extrémna rozdrobenosť vlastníctva ho robí skoro neodvolateľným, sa tak púšťa do operácií, ktoré prinášajú krátkodobé výsledky, ale v dlhodobejšom horizonte môžu byť v mnohých prípadoch škodlivé, niekedy priam až likvidačné.

Tretím názorovým prúdom je pohľad na krízu, ktorý patrí do skupiny celospoločenských. Autor tohto pohľadu na vznik svetovej ekonomickej krízy³ hovorí o tom, že ak máme nazvať príčinu krízy, tak je to kríza pokrivenia hodnôt spoločnosti a to nielen hodnôt v oblasti materiálnej, ale predovšetkým v oblasti kultúrno – morálnej a humánnej. Vytvorenie konzumnej spoločnosti nie je zárukou rastu morálnych a humánnych hodnôt v spoločnosti, ale naopak. Spôsobuje nárast chamtivosti a, aby sa táto mohla ľahšie uplatňovať, tak sa vytvára tlak na obmedzenie regulačných a kontrolných funkcií štátu. Tento fakt považuje autor za podstatu neoliberalizmu, ako ideológie, ktorá dlhodobo pripravovala a aj politicky spustila terajšiu krízu, čo je v rozpore s myšlienkami zakladateľa liberalizmu Adama Smitha. Ten kládol dôraz na vytváranie reálnych hodnôt v reálnych podmienkach, ktoré by konkrétnu spoločnosť aj kultúrno – duchovne obohacovali a rozvíjali. Dá sa teda konštatovať, že napriek tomu ako sa dnešná kríza prejavuje, je to kríza spoločenská, kríza dôvery, morálky a hodnôt, teda kríza civilizačná. O to ťažšie, bolestivejšie a dlhšie bude podľa tohto autora jej riešenie.

„Aké sú možné riešenia tejto krízy?“

Rovnako ako existuje množstvo názorov a niekoľko názorových prúdov, ktoré sa snažia nájsť odpovede na predchádzajúce otázky, existuje množstvo názorov, ktoré hľadajú odpoveď na vyriešenie tejto otázky. Z mikroekonomického hľadiska, teda z pohľadu firmy, predstavuje najracionálnejší prístup nasledujúca odpoveď: „Firmu neriadime iba v tomto roku, ale každá kríza sa raz skončí a biznis pôjde ďalej“. Z tohoto pohľadu potom asi najracionálnejšie riešenie na prekonanie súčasnej ekonomickej krízy ponúka pre firmu Petr Smutný, riaditeľ oddelenia podnikových reštrukturalizácií PricewaterhouseCoopers Česká republika. Ten vo svojom prístupe navrhuje pre firmu akýsi balík riešení, ktorý je možné v zásade zhrnúť do štyroch základných hesiel⁴:

---

³ <http://www.sns.sk/clanky/anton-bonko-kriza-ekonomiky-alebo-spolocnosti-priciny-vyvoj-dosledky-1515.html>

⁴ <http://www.etrend.sk/ekonomika/slovensko/ako-riadit-firmu-v-case-krizy/154420.html>

1. **Času niet, premýšľať treba.** S rozhodnutiami o úsporách by manažéri nemali otáľať. Firma musí začať šetriť a angažovať treba každého. Presadzovanie takýchto manažérskych rozhodnutí kladie vyššie nároky na ich kvalitu než obvykle a nepremyslené kroky – bezhlavé prepúšťanie či obmedzenie marketingových a komunikačných aktivít – možno krátkodobo niečo ušetriť, no čoskoro si vyžadujú omnoho vyššie výdavky na nápravu škôd. Medzi nimi môže byť napríklad aj mienka o stave firmy, ktorá bez dostatočného dôvodu prepúšťa ľudí, alebo sa komunikačne „stratila z trhu.“ Šetriť niekedy znamená, iba sa znovu začať správať racionálne, pričom zamerať sa treba najmä na investície do informačných technológií a autoparku či na spôsoby nákupu.
2. **Priorita? Peniaze.** V duchu hesla „Cash is the king“. Ani najlepšie predaje a desiatky faktúr vystavených spokojným zákazníkom nepomôžu, ak nenasleduje úhrada kúpnej ceny. Inak povedané, dôsledné riadenie pohľadávok býva v dobách nižšej ekonomickej aktivity nie podmienkou úspechu firmy, ale často prežitia firmy. Otázkou, ktorú treba pri plánovaní úspor zvážiť, sú aj daňové výdavky. Viac než inokedy je potrebné plniť všetky daňové a odvodové povinnosti načas a riadne. Opravy a platenie penále a pokút sú zbytočne vyhodené peniaze, ktorých bude málo.
3. **Drahé živé aktíva.** Firma sa riadi z dlhodobého hľadiska a prepustiť ľudí značí definitívne sa vzdať vzácneho aktíva. Už samotné prepúšťanie ukáže, že aj drahého, o čo sa postarajú náklady na odstupné a mzdy počas výpovednej lehoty, no aj možné škody, ktoré vyvolá panika a všeobecne zlá nálada vo firme i mimo nej. Ak raz útlm pominie a firma bude znovu potrebovať viac ľudí, potom nábor a školenie nových zamestnancov zaťažia výdavky firmy omnoho viac.
4. **Nielen hrozby.** Pohľad na riadenie firmy z hľadiska dlhodobého jasne ukazuje, že hrozby nie sú jediný efekt. Štatistiky poradenských firiem hovoria o tom, že v čase krízy preskočilo konkurenciu a usadilo sa na čele odvetvia dvakrát toľko firiem, ako v čase konjunktúry. Firmy, ktoré dokážu získať zdroje, prípadne v dobrých časoch ušetrili, majú šancu výhodne kúpiť podniky, ich know-how, či výrobné prevádzky. Vo všetkých odvetviach. Ešte väčšia výhoda vzniká v prípade, ak sa predávať musí. Predávajúci potom pýta úplne inú cenu, ako v časoch pozitívnych výhľadov. Získanie firmy konkurenta tak môže po odznení krízy priniesť nečakane vysoké zisky.

Diskusia

Aj keď sú názory na dôvody vzniku krízy, ako aj na miesto jej vzniku akokoľvek rôzne, podstatný z pohľadu firmy je fakt, že kríza tu je a je potrebné nájsť také opatrenia, ktoré pomôžu prekonať jej dôsledky spôsobom, ktorý bude pre firmu čo najmenej bolestivý. Ak prijmeme všeobecný postulát, že najlepšie riešenia sú tie, ktoré boli vyskúšané a overené v praxi, potom najvýhodnejší, pre riešenie dopadov krízy, je z pohľadu firmy vyššie spomínaný balík riešení, ktorý ponúka Petr Smutný, riaditeľ oddelenia podnikových reštrukturalizácií PricewaterhouseCoopers Česká republika. Tento súbor riešení je veľmi podobný riešeniam, ktoré realizoval vo svojej firme azda najznámejší predstaviteľ manažmentu v Európe Tomáš Baťa, pri odstraňovaní dopadov svetovej hospodárskej krízy na jeho obuvnícku firmu. Najmä prvý a tretí návrh riešenia je veľmi podobný koncepcii, ktorú svojho času prijal Tomáš Baťa. Ten dokázal presvedčiť svojich zamestnancov, aby pracovali za polovičnú mzdu, čím zachránil vzácne živé aktíva. Ďalšou racionalizáciou nákladov sa mu podarilo znížiť ich výšku až na takú úroveň, že mohol svoje výrobky predávať za polovičnú cenu a takýmto spôsobom eliminoval konkurenciu. Zároveň dokázal aj v čase krízy

uplatňovať technickú a organizačnú racionalizáciu výroby, čím dosiahol nárast produktivity práce o 30% a nárast objemu výroby o 75%, pri súčasnom zvýšení počtu zamestnancov iba o 35%. Takýmto prístupom Tomáš Baťa zdesaťnásobil rozsah svojho obchodu a stal sa legendou nielen európskeho, ale aj celosvetového manažmentu. Aj keď tieto dve svetové ekonomické krízy delí od seba viac ako 70 rokov, ich rozsah ako aj dopad na ekonomické subjekty vykazuje množstvo spoločných znakov. Tento fakt potom dáva ekonomickým subjektom nádej, že prijímanie a realizácia riešení na zmiernenie resp. odstránenie následkov krízy, ktoré sú úzko prepojené s úspešnými riešeniami z minulosti a zároveň modifikované na dnešné ekonomické pomery, im prinesie očakávané výsledky a úspechy.

Záver

Svetová ekonomická kríza predstavuje „fenomén“, ktorý sa stal súčasťou každodenného života spoločnosti a ovplyvňuje všetky jeho sféry, ekonomickú, politickú aj kultúrnu. Aj keď sú vo všeobecnosti za ohnisko krízy považované USA a zlyhanie ich hypotekárneho trhu, správanie bankovo – finančných inštitúcií v ostatných častiach sveta má taktiež svoj podiel na jej vzniku. Dôvody vzniku súčasnej ekonomickej krízy je možné klasifikovať do troch základných kategórií, analogicky k ich vplyvu na spoločnosť. Všetky spomínané kategórie dôvodov sú pritom opodstatnené a majú svoj základ v reálnych podmienkach súčasného sveta. Nech už sú však tieto dôvody akékoľvek a akokoľvek opodstatnené, dôležitý je fakt, že kríza tu je a je potrebné prijímať opatrenia na zmiernenie resp. odstránenie jej následkov. Z ekonomického hľadiska sú najdôležitejšie opatrenia, zamerané do sféry mikroprostredia, teda opatrenia pre základný prvok ekonomiky – firmu. Tak ako sa odlišujú jednotlivé firmy navzájom medzi sebou svojím charakterom, odlišujú sa aj jednotlivé opatrenia, zamerané na odstránenie následkov krízy. Vo všeobecnosti pritom môžeme za najvhodnejšie opatrenia zamerané na odstraňovanie dopadov ekonomickej krízy na jednotlivé firmy považovať tie opatrenia, ktorých základy sú úzko prepojené s opatreniami úspešne realizovanými v minulosti.

Literature:

- <http://www.etrend.sk/ekonomika/slovensko/ako-riadit-firmu-v-case-krizy/154420.html>
- <http://www.eaq.sk/page.php?doc=581>
- <http://www.kriza.sk/jadro-prispevku-72/Financne-trhy/Kriza-ako-dosledok-rozdrobenosti-vlastnictva>
- http://www.politikon.sk/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=3781

Reviewer:

Bohuslava Mihalčová

Contact – email:

Frantisek72@gmail.com